

CLASICI AI LITERATURII UNIVERSALE

THOMAS HARDY

◆

Tess
d'Urberville

Traducere din limba engleză și note de
CRISTINA JINGA

Prefață de
DAN GRIGORESCU

CORINT

Redactor: MIRELLA ACSENTE
Tehnoredactare computerizată: MIHAELA CIUFU

Designul copertei: ANDREEA APOSTOL
Ilustrația copertei: Marianne Stokes, *The Passing Train*

Thomas Hardy
TESS OF THE D'URBERVILLES

Toate drepturile asupra ediției în limba română sunt rezervate
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN: 978-606-93689-3-0

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HARDY, THOMAS

Tess d'Urberville/Thomas Hardy;

trad.: Cristina Jinga; pref.: Dan Grigorescu -

Ed. a 2-a, rev. - București: Corint Books, 2014

ISBN 978-606-93689-3-0

I. Jinga, Cristina (trad.)
II. Grigorescu, Dan (pref.)

821.111-31=135.1

PREFAȚĂ

Tess d'Urberville a apărut în 1891, primul an al unui deceniu privit de majoritatea istoricilor literari englezi drept una dintre perioadele celei mai intense polemici cu mentalitatea victoriană. De o jumătate de secol, gustul cititorului din Anglia fusese format în spiritul unui cod moral a cărui valoare supremă era respectul față de ordinea socială. Poezia acelei epoci fusese creată sub semnul unei entuziaste admirații față de gloria Imperiului și, așa cum observă unii comentatori, cuvântul *măreție* din vremea romantismului era înlocuit acum, ori de câte ori se vorbea despre izbânzile Angliei, cu *expansiune*. În romane, chiar și în acelea ale unor scriitori de incontestabilă semnificație estetică, personajele se simțeau în largul lor numai în atmosfera idilică a satului, departe de vuietul orașelor unde erau pândite de mari primejdii, în primul rând de aceea a ireversibilei decăderi morale; ele erau însă răsplătite, de cele mai multe ori, pentru înduioșătoarele suferințe îndurate de-a lungul paginilor, printr-un final fericit, iar adversarii lor erau pedepsiți sau, în cele din urmă, se convergeau la o religie a generozității și a altruismului.

Cu câțiva ani înaintea publicării lui *Tess*, într-o recenzie la *Întoarcerea băștinașului*, un alt roman căruia Hardy îi va datora celebritatea, un critic prețuit pe atunci, T.C. King, nu își ascundea dezamăgirea să constate că „scriitorul e sedus de înfățișarea unei lumi întunecate în cuprinsul căreia nu descoperă nici o rază de speranță și își osândește personajele la un destin nemilos, iar cititorii, la o stare sufletească apăsătoare de care nu se salvează mult timp după ce au întors ultima filă a cărții”¹. Pesimismul va fi, de altfel, trăsătura asupra căreia vor insista cei mai mulți comentatori ai operei lui Hardy; unii dintre ei vor socoti chiar că scriitorul era „un nihilist care atacă toate instituțiile sociale, nu neapărat pentru că erau strâmb clădite, ci pur și

¹ T.C. King, în *Fortnightly Review*, apr. 1879; cf. Malcom Dewey, *Thomas Hardy*, Londra, 1993, p. 102.

simplicu pentru că individul, așa cum îl concepea el, liber de orice constrângere, nu avea nevoie de ele”². Concluzie numai parțial adevărată: așa cum constata, printre primii, Dragoș Protopopescu, scriitorul „atacă aceste instituții, nu dintr-un nihilism social, cum s-a crezut, fiindcă le practică el însuși, dar ca simple minciuni care dau mult mai puțin decât fătăduiesc și robesc pe om cu iluzii”³.

Aceasta este, de fapt, ținta romanelor lui Hardy: aflarea adevărului, oricât de înfricoșător ar fi. Biografiile săi au pus în evidență multe împrejurări în care, împins de un neastâmpărat demon al curiozității, el voia să afle înfățișările cele mai diverse ale lumii. Chiar și pe cele mai macabre. În cărțile sale se ivesc, nu o dată, amintiri întunecate din copilărie — de pildă, biciuirea publică a unor osândiți la această teribilă pedeapsă, prevăzută încă în Codul Penal englez la mijlocul secolului al XIX-lea. Se povestește, de asemenea, că, pe vremea când avea opt sau nouă ani, a aflat că într-un orașel din apropiere urma să fie spânzurat un criminal; a luat de acasă „marele telescop de aramă, una din mândriile familiei” și, urcându-se pe o colină, „la un sfert de milă de locul execuției”, a privit cu luare-aminte la supliciul din piața din Dorchester. Într-unul din romanele sale, publicat după 60 de ani, nota amănuntele care îl impresionaseră: paloarea cadaverică a feței osânditului, dangătul sinistru al clopotului de moarte, mulțimea îmbulzindu-se în jurul spânzurătorii. „A izbucnit în plâns — va povesti el la persoana a III-a — și a luat-o la fugă spre casă, căindu-se că a fost atât de curios.”⁴

Încă din adolescență, Hardy ajunsese la convingerea că „viața e cumplită”, ceea ce nu l-a îndemnat însă în nici un chip să renunțe la dorința de a o cunoaște în toate amănuntele ei. I-a cunoscut aspectele cele mai macabre, pe care avea să le înfățișeze în romanele sale. Student în arhitectură la Londra, mergea cu unii prieteni, mediciniști, în sălile de disecție, povestind mai apoi detaliile cele mai mărunte ale operației. Altă dată, și-a petrecut o zi întreagă într-un azil de alienați, „interesându-se de amănuntele fiecărui caz în parte”. Își amintea cum i-a fost arătat un pod „de pe care erau azvârliți copiii bastarzi în apele

² L. de Ridder-Barzin, *Le pessimisme de Thomas Hardy*, Bruxelles, 1932; cf. *idem*, p. 98.

³ Dragoș Protopopescu, *Fenomenul englez*, II, Pitești, 2003, p. 188 (prima ediție – 1936).

⁴ Thomas Hardy, *Jude the Obscure*, Londra, 1972, p. 58 (prima ediție – 1896).

învolverate ale râului”. Cum, copil fiind, privea printr-o crăpătură a ușii în salonul unde era așezat sicriul unui prieten al familiei și cum — detaliu foarte semnificativ — i se părea că, de pe catafalc, mortul îi cerea „să-l aducă din nou la viață”. Ceea ce, după ani de zile, descriind scena, Thomas Hardy o va face într-unul din romanele sale⁵.

Nu cred însă că s-ar putea conchide că Hardy avea „o fire morbidă”⁶. Mai curând că era mânat de insașiabila curiozitate (pe care, în episodul execuției de la Dorchester, mărturisese că și-o regretă), o curiozitate care nu își refuza nimic. Toți comentatorii scrierilor sale — inclusiv cei care nu le apreciau prea mult — i-au recunoscut marele dar al observației. Cândva, unul dintre aceștia, G.M. Young, vorbea despre puterea lui „de a vedea dincolo de limitele privirii, dincolo de străvechile construcții ridicate de celți pe întinsul câmpiilor ce-i înconjurau casa, de a cuprinde orizonturile nemărginite, neconținutele mișcări cosmice și efemerele suferințe ale oamenilor”⁷.

Sunt câmpiile descrise și în *Tess*. Dezolanta landă Egdon, în care legendele de odinioară și-au pierdut vraja, păstrându-și numai întunecatul mister. Semnificativ, el va vorbi despre aceste câmpii, dându-le numele vechi — *Wessex*; i se părea, desigur, mai potrivit cu întâmplările povestite de el și pe care le situa în afara timpului, într-o epocă a mitului de dincolo de istorie. Așa cum stă și tainicul monument de la Stonehenge, în umbra căruia *Tess* își află, pentru câteva clipe, liniștea.

Hardy nu a înlocuit, în cărțile sale, dintr-o dorință de pitoresc, numele comitatului Dorset, unde își petrecuse copilăria și unde se retrăsese, pentru tot restul vieții, după scurta și chinuitoarea experiență londoneză. L-a numit *Wessex*, așa cum îi spuneau anglo-saxonii în primul mileniu al erei noastre. Pentru că, așa cum va explica într-unul din rarele interviuri acordate ziarelor, e un nume ce simbolizează o Anglie de demult, dispărută pentru totdeauna. *Wessex* e o lume veche, nesemnând cu aceea în care trăiau victorienii, o lume „de dinaintea prăbușirii în păcat a omenirii”. „Ne aflăm — încheia scriitorul, aflat pe atunci cu puțini ani înainte de moarte — în preajma unei noi prăbușiri, spre care ne împinge invazia mașinismului și a

⁵ Vezi J.I.M. Stewart, „Thomas Hardy”, în *Eight Modern Writers*, Oxford, 1963, pp. 19–20.

⁶ L. de Ridder-Barzin, *op. cit.*; cf. Malcom Dewey, *op. cit.*, p. 99.

⁷ Cf. J.I.M. Stewart, *op. cit.*, p. 22.

materialismului, a pragmatismului și a scepticismului.”⁸ Dar Wessexul lui Hardy nu e un terioriu al evadării în bucolic, așa cum fuseseră natura și satul pentru romantici. Landa Egdon e o întindere sălbatică pe care cresc din loc în loc tufe de iarbă și cade umbra săracă a câte unui copac singuratic. E mai curând un tărâm al ispășirii, peisaj pe care se proiectează tragediile teribile ale unor oameni obișnuiți. Un peisaj încremenit în afara timpului.

Personajele romanelor lui Hardy sunt lipsite, de-a lungul întregii vieți, de ceea ce s-ar putea numi *măreție tragică*; dar și-o dobândesc în clipa morții. Henchard din *Primarul din Casterbridge*, violent și orgolios, își pierde nevasta pe care, la beție, o pusese miză la un joc de cărți; cuprins de remușcări, se silește să devină un om cumsecade și ajunge primar în târgul lui. Își redobândește soția și copilul, dar cade din nou în păcat: ajunge un bețivan scandalagiu, detestat de toată lumea. Însingurat, alungat de acasă, pleacă și se pierde în landa Egdon, lăsând câteva rânduri în care cere ca nimeni să nu-i mai pomenească numele.

Pământul acesta sălbatic și ostil îi ucide, în *Întoarcerea băștinașului*, pe Eustacia, femeie frumoasă și rece, și pe Wildevé, îndrăgostit cu deznădejde de ea. Le supraviețuiește Clym, tânăr cu frumoase însușiri, dar care iubind-o și el pe Eustacia, se pierde tragic cu firea și își alungă, din pragul casei, mama, venită de peste întinderile landei, mânată de presimțirea sumbră că fiului ei i s-a întâmplat o nenorocire. Muștrat de conștiință, el devine predicator ambulant, pe care însă nu-l ascultă nimeni: străbate landa, vorbind cu mormintele celor duși; predicile sunt un amestec halucinant de învățături ale Evangheliei și de vorbe fără șir, în care se deslușesc aduceri aminte și remușcări sfâșietoare.

Jude Fawley — „neștiutul Jude” — e de-a dreptul un caz clinic. „Copil degenerat, cu fața zbârcită și mintea coaptă de mizerie”, cum îl portretizează foarte exact Dragoș Protopopescu⁹, nu mai poate îndura sărăcia sordidă a familiei și se sinucide, după ce i-a spânzurat pe cei doi frați mai mici ai săi. Tragismul inuman din finalul romanului i-a indignat chiar și pe unii dintre admiratorii lui Hardy. După cum îi indignase și „imoralitatea” din *Tess*.

În subtitlul capitolelor publicate în foileton, în *The Graphic* și *Harper's Bazaar*, între iulie și decembrie 1891, Hardy își numise eroina „o femeie candidă”. Reacția criticilor a fost vehementă: „cum e cu

⁸ Interviu publicat în *John O'London Weeckly*, sept. 1925; cf. S.L. Haynes, *The Pattern of Hardy's Poetry*, Chapel Hill, 1961, p. 127.

⁹ *Op. cit.*, p. 187.

putință — scriau unii dintre ei — să vorbească de candoarea unei femei care naște un copil bastard, comite păcatul adulterului, înșelându-și soțul iubitor, și, întorcându-se la flușturisticul care o sedusese cu mulți ani înainte, îl ucide, în cele din urmă, cuprinsă de o ură sălbatică? Nu e de ajuns că justiția a osândit-o pentru crima ei abominabilă? Unde îi e *candoarea* de care vrea să ne convingă domnul Hardy?"¹⁰ Va trece mult timp până când comentatorii romanului vor ajunge la concluzia că „singurul păcat al nefericitei Tess e marea ei slăbiciune, care o împiedică să găsească drumul spre mult dorita liniște sufletească”¹¹. Poate că, așa cum socotesc unii, decisivă a fost, în modelarea personalității viitorului scriitor, perioada în care a lucrat ca asistent al celebrului arhitect Arthur Blomfield, unul dintre creatorii stilului numit „Gothic Revival” (Reînvierea goticului). Atunci, se spune, a devenit el sensibil la înfățișările sumbre ale lumii, asupra cărora stăruise și „romanul gotic” al secolului al XVIII-lea, revenit în actualitate odată cu arhitectura „Reînvierii goticului”.

Adevărul este că, pentru oamenii epocii victoriene, personajele lui Hardy puteau să pară adevărați monștri. În realitate, existența lor este, de cele mai multe ori, banală. Sunt oameni oarecare, cu defecte obișnuite: pot fi bețivi, egoiști, violenți, pot fi ingrați cu cei care îi iubesc sau, dimpotrivă, să le atribuie însușiri nemaîntâlnite celor de care sunt îndrăgostiți. Dragostea lor e însă nimicitoare: ea îi mistuie deopotrivă pe cel care o nutrește și pe obiectul dragostei lui, încheindu-se totdeauna cu moarte sau nebulie. Nici cei care o refuză nu se pot salva. Un vânt blestemat suflă peste oamenii cărților lui Thomas Hardy: toți devin victime ale patimii și, căutându-și izbăvirea, se pierd în întinderile landei Egdon. Poate însă că marea lor infirmitate e lipsa marilor visuri. Singura excepție, în această privință, e Tess.

Ea intră în viață pe când se află sub înrăurirea viselor tatălui ei, care e un *Durbeyfield*, și îi admiră, cu o invidie abia ascunsă, pe cei din neamul *d'Urberville* — de fapt, o ramură a familiei ei. Tess a moștenit de la tatăl ei, probabil fără să-și fi dat seama, aceste sentimente nedefinite. Întâlnirea cu Alec i se pare providențială: fără să ascundă cusururile tânărului — în primul rând, superficialitatea și egoismul —, Hardy nu dă a înțelege foarte limpede că Tess ar fi fost sedusă împotriva voinței

¹⁰ Tristram Horn, în *Illustrated London News*, sept. 1891; cf. E. Clifford, *Thomas Hardy's Criticism*, Londra, 1972, p. 111.

¹¹ F. R. Leavis, în *Scrutiny*, XIX, (1952–1953); cf. *idem*, p. 183.

ei. Pentru ea, el întrupa și visul dragostei împlinite și pe cel al ascensiunii sociale. Amândoi sunt firi slabe, care nu rezistă nenorocirii și acționează brutal, sub impulsul mâniei de moment. De altfel, e greu să se găsească în romanele lui Hardy personaje reprezentând „robustețea rustică” despre care vorbesc unii exegeți ai operei. Unul își pierde soția la cărți și, după ce aceasta fuge de acasă, luându-și și copilul, iar el jură să nu mai bea, devenind un om cumpănit, nu mai poate să îndure încă o lovitură: după moartea ei, se prăbușește, încearcă să se sinucidă și, în cele din urmă, pornește în întunericul landei Egdon și dispare pentru totdeauna. Altul, respins de femeia pe care o iubește, își pierde cumpătul și ajunge un sărman predicator, pe jumătate nebun, vestind în pustiu landei. În *Tess*, personajul cel mai echilibrat pare a fi Angel Clare; dar nici el nu poate îndura durerea, când află că logodnica lui a avut un copil cu un altul. Și, pur și simplu, fuge din fața adevărului, declanșând astfel îngrozitoare mecanisme psihice care o vor duce, în final, pe Tess la crimă și, apoi, la spânzurătoare.

Acesta e adevăratul pesimism al lui Hardy: nici unul din personajele sale nu este destul de puternic ca să se poată împotrivi destinului, și ele ajung fie instrumente, fie victime ale nenorocirii. Arta scriitorului stă în știința de a transforma aceste fapte slabe în eroi tragici. Potrivit obiceiului vremii, Hardy și-a publicat în foileton unele romane, printre ele și *Tess d'Urberville*. Procedeu îl nemulțumea pentru că, așa cum avea să mărturisească, îl obliga „să inventeze în fiecare săptămână evenimente care să incite curiozitatea cititorilor și să-i facă să nu renunțe cumva pe parcurs la lectura romanului; dar aceasta ducea, implicit, la o creștere inutilă a textului”¹². Cei care au comparat forma publicată în foileton, simultan, în Anglia de *Graphic* și în Statele Unite de *Harper's Bazaar*, au constatat diferențe însemnate, dar nu numai în sensul eliminării unor detalii care erau menite, fără îndoială, „să incite curiozitatea cititorilor”, ci și în acela al introducerii unor capitole întregi, pe care *Graphic* și *Harper's Bazaar* nu le acceptaseră, socotindu-le licențioase, și fuseseră publicate în *National Observer* din Edinburgh (într-un supliment literar special din noiembrie 1891) și în *Fortnightly Review* din Londra¹³. În istoria literaturii engleze, povestea romanului *Tess d'Urberville* al lui Hardy o anticipa cu trei decenii pe cea a lui *Ulise* al lui Joyce. (Interesant este însă că, după ce *Tess* a fost publicat în volum, într-o ediție revăzută de autor, care a eliminat numeroasele greșeli

¹² Cf. J.I.M. Stewart, *op. cit.*, p. 23.

¹³ Vezi *idem*, p. 630.

de tipar care se strecuraseră în forma tipărită în foiletoane și a simplificat în bună măsură acțiunea, nu aveau să se mai înregistreze reproșuri de „imoralitate”, de felul celor care abundaseră în comentariile la capitolele tipărite în foileton.)

După insuccesul lui *Jude* (în foileton, 1894–1895; în volum, 1896) și al mai puțin izbutitului *The Well-Beloved* (*Cel preaiubit*, 1897), Hardy nu a mai scris romane: în ultimii treizeci de ani ai vieții (a murit în 1928, la 88 de ani) a publicat numai versuri și o „dramă epică”, *The Dynasts*, compusă tot în versuri. „E limpede — nota el la 15 mai 1899 în *Jurnalul* pe care îl ținea pe atunci — că romanul e încă privit ca o specie inferioară, destinată divertismentului și că nici criticii, nici cititorii nu sunt dispuși să accepte incomoda obligație de a medita la înțelesul unor drame trăite de personajele cărților. Cred, de aceea, că e mai înțelept să mă întorc la poezie, fiindcă ea mi-a adus multe satisfacții; de altfel, cred că și firea mea e mai înclinată spre versuri decât spre proză.”¹⁴

Soarta lui *Tess* avea să-l contrazică. Romanul va fi retipărit, încă din timpul vieții scriitorului, în numeroase ediții, toate primite foarte favorabil de critici și de public. Unele reviste îl vor relua, publicându-l din nou în foileton și asigurându-și astfel o semnificativă creștere a tirajului. În anii '40 ai secolului trecut, va apărea și o repovestire, în populara publicație *Reader's Digest*, în 12 milioane de exemplare. Hardy a scris și o dramatizare reprezentată cu mare succes la un teatru newyorkez, în martie 1897, reluată apoi de multe ori nu numai în Statele Unite și în Anglia, ci și în multe țări europene și, mai târziu, în îndepărtata Japonie. Statisticienii vor constata o creștere a interesului față de romanul lui Hardy în anii '80, după marele succes al filmului lui Roman Polanski, încununat cu trei premii Oscar¹⁵. În 1991 mai multe reviste englezești au publicat numere speciale, consacrate centenarului lui *Tess*. Pe prima pagină a unuia dintre ele, *The Wessex Literary Monthly*, era reprodus un articol, publicat cândva, într-un ziar parizian, de André Gide, și care începea astfel: „Nu am cunoscut nici o englezoaică mai frumoasă decât Tess d'Urberville a lui Thomas Hardy.”

Dan Grigorescu

¹⁴ Cf. S.L. Haynes, *op. cit.*, p. 86.

¹⁵ Vezi *The New York Times Almanac/2001*, p. 347.

TABEL CRONOLOGIC

- 1840 La 2 iunie se naște Thomas Hardy, în comitatul Dorset, în familia unui zidar și constructor local. După terminarea școlii, la Dorchester, își continuă studiile la Londra și devine arhitect. În această perioadă începe să se materializeze pasiunea sa pentru literatură, dar prima încercare de a publica eșuează; primește însă încurajări din partea editorului de a continua munca.
- 1865 Apare prima sa povestire, *How I Built Myself a House* (*Cum mi-am construit o casă*).
- 1871 Publică primul său roman, *Desperate Remedies* (*Remedii disperate*), scris în maniera scriitorului Wilkie Collins, care se bucură de mare popularitate în epocă.
- 1873 Apare romanul *A Pair of Blue Eyes* (*Doi ochi albaștri*).
- 1874 Publică romanul *Far from the Madding Crowd* (*Departe de lumea dezlănțuită*).
O cunoaște pe Emma Gifford, cu care se căsătorește în septembrie.
Începe să publice romane și nuvele, în care se încheagă tot mai mult viziunea sa fatalistă, care supune viețile umane la condiția de personaje aflate în mâinile unui Destin nemilos.
- 1876 Publică romanul *The Hand of Ethelberta* (*Mâna Ethelbertei*).
- 1878 Apare romanul *The Return of the Native* (*Întoarcerea băștinașului*).
- 1880 Publică romanul *The Trumpet Major* (*Gornistul regimentului*).
- 1881 Deși țintuit la pat, scrie și apoi publică romanul *A Laodicean* (*Indiferenta*).
- 1882 Apare romanul *Two on a Tower* (*Doi pe un turn*).
- 1886 Apare romanul *The Mayor of Casterbridge* (*Primarul din Casterbridge*).
- 1891 Apare, în foileton, *Tess of the d'Urbervilles* (*Tess d'Urberville*).
- 1894 Publică, în foileton, apoi în volum (1896), *Jude the Obscure* (*Jude Neștiutul*).
Apare volumul de nuvele *Life's Little Ironies* (*Micile ironii ale vieții*).

- 1897 Romanul *The Well-Beloved (Cel preaiubit)*, mai slab realizat și primit fără entuziasm de critică, îl determină pe Hardy să renunțe la a mai scrie romane.
- 1898 Publică volumul de versuri *Wessex Poems and Other Verses (Poezii din Wessex și alte versuri)*.
- 1902 Apare volumul de versuri *Poems of the Past and the Present (Poezii despre trecut și prezent)*.
- 1908 Publică drama epică în versuri *The Dynasts (Suveranii)*, încheind astfel trilogia începută în 1903.
- 1909 Apare volumul de versuri *Time's Laughingstocks (Jucăriile timpului)*.
- 1912 Moare soția sa, Emma.
- 1913 Apare culegerea de nuvele și povestiri *A Changed Man, The Waiting Supper and Other Tales (Un om schimbat, Cina pregătită și alte povestiri)*.
- 1914 Apare volumul de versuri *Satires of Circumstance: Lyrics and Reveries (Satire de circumstanță: lirice și reverii)*. Hardy se căsătorește cu Florence Dugdale.
- 1928 La 11 ianuarie, Thomas Hardy moare. Cenușa lui a fost depusă la Westminster Abbey, în faimosul colț al Poetilor, iar inima sa este îngropată în cimitirul bisericii Stinsford.

„...Biet nume, atât de hilit!
În inima mea, ca într-un culcuș,
Te voi păstra.”

W. SHAKESPEARE

PARTEA ÎNTÂI

FECIOARA

I

ÎNTR-O SEARĂ, PE LA SFÂRȘITUL LUNII MAI, un om între două vârste se întorcea către casă, de la Shaston spre sătucul Marlott, pe drumul care trecea prin Valea Blakemore sau Blackmoor. Părea nesigur pe picioare și avea tendința ca, în mers, să se abată de la linia verticală, ceea ce îl făcea să nu arate drept, ci înclinat spre stânga. Din când în când, dădea energic din cap, ca în semn de întărire a vreunei păreri, deși nu se gândea la ceva anume. Un coș de ouă gol îi atârna de braț, iar pălăria îi era foarte ponosită — pe borul ei se vedea o porțiune mai tocită, acolo unde omul apuca pălăria când trebuia s-o scoată de pe cap. Mergând așa, la un moment dat se întâlni cu un pastor în vârstă, care, călărind pe o iapă sură, fredona un cântecel de pribegie.

— Bună seara, Sfinției Tale, spuse omul cu coșul.

— Bună seara, Sir John, răspunse pastorul.

Omul nostru mai făcu vreo doi pași, apoi se opri și se întoarse în loc:

— Nu-i așa, Sfinția Ta, nu-ți fie cu supărare, că ne-am întâlnit și data trecută, când a fost zi de târg, tot pe drumul ăsta și cam tot pe la ceasul ăsta, iar eu am zis „Bună seara”, și dumneata ai răspuns „Bună seara, Sir John”, ca și acum?

— Ba da, spuse pastorul.

— Și altă dată tot așa, mai înainte, acum aproape o lună?

— Se poate.

— Atunci, mă întreb ce-ai vrut să spui când m-ai numit „Sir John” în toate dățile astea, de vreme ce eu sunt doară Jack Durbeyfield, negustorul ambulat?

Pastorul își aduse calul vreo doi pași mai aproape de el.

— Așa mi-a venit mie, zise el și, după ce șovăi un moment, continuă: Asta vine de la o descoperire de-a mea, pe care am făcut-o nu de mult, pe când adunam date despre genealogii pentru noua istorie a ținutului. Eu sunt pastorul Tringham, anticarul de la Stagfoot Lane. Dumneata chiar nu știi, Durbeyfield, că ești urmașul străvechii familii de cavaleri d’Urberville, care se trag din Sir Pagan d’Urberville, acel renumit cavaler care a venit din Normandia cu William Cuceritorul, după cum stă scris în Cronica abației Battle?

— N-am mai auzit-o până acum, domnule!

— Ba este adevărat... Ridică-ți bărbia o clipă, ca să-ți pot vedea mai bine profilul. Da, așa-i nasul lui d’Urberville și obrazul... puțin modificat. Strămoșul dumitale, primul din familie, a fost unul dintre cei doisprezece cavaleri care l-au însoțit pe Lordul de Estremavilla în Normandia, la cucerirea comitatului Glamorganshire. Mai multe vlăstare din familia dumitale au avut domenii prin toată regiunea aceasta a Angliei; numele lor apar în Arhivele Vistieriei Statului, de pe vremea regelui Stephen. În timpul domniei regelui John, unul dintre ei ajunsese destul de bogat cât să-și îngăduie să dăruiască o moșie Cavalerilor Ospitalieri; iar sub Edward al II-lea, strămoșul dumitale Brian a fost invitat la Westminster, să facă parte din Marele Consiliu. Ați decăzut, puțin, pe vremea lui Cromwell, dar nu foarte mult, și, pe timpul domniei lui Carol al II-lea, ați fost numiți Cavaleri ai Ordinului Royal Oak, pentru loialitate. Da, da, au existat generații întregi de Sir John în familia voastră și, dacă titlul de cavaler ar fi fost ereditar ca acela de baron — cum, de altfel, chiar a fost în timpurile vechi, când bărbații erau cavaleri din tată în fiu —, dumneata ai fi fost acum *Sir John*.

— Nu mai spune!

— Pe scurt, încheie pastorul, plesnindu-se cu cravașa peste picior, mai rar așa familie în Anglia!

— Afurisit să fiu dacă mai e alta la fel! zise Durbeyfield. Iar eu, ăsta de acum, am fost an de an oropsit, dat de colo până colo, de parcă n-aș fi fost altceva decât cel mai neînsemnat suflet din parohie... Dar de când se știu toate lucrurile astea despre mine, pastore Tringham?

Venerabila față bisericească îl lămuri că, după cum avea el știință, lumea le uitase cu desăvârșire și abia de se mai putea spune că acestea s-au cunoscut vreodată. Cercetările sale personale începuseră în primăvara trecută, când, în vreme ce se străduia să refacă istoria vicisitudinilor familiei d'Urberville, observase numele lui Durbeyfield pe căruța acestuia și, de atunci, se apucase să caute date despre tatăl și bunicul negustorului ambulant, până ce nu mai avusese nici o îndoială asupra legăturii dintre cele două nume.

— La început, mă hotărâsem să nu te tulbur cu o informație atât de nefolositoare, adăugă el. Totuși, uneori pornirile noastre sunt mai puternice decât judecata. M-am gândit că poate și dumneata știai câte ceva despre aceasta.

— Păi, ce-i drept, am mai auzit, o dată sau de două ori, că familia mea a cunoscut și zile mai bune, înainte de a veni să locuiască în Blackmoor. Dar n-am luat seama la vorbele astea, crezând că vor să însemne faptul că odinioară aveam doi cai, pe când acum avem doar unul. Ce-i drept, am o lingură veche de argint și o pecete veche, dar, Doamne, ce înseamnă o lingură și o pecete?... Și când mă gândesc că eu și toți acești nobili d'Urberville eram de-același sânge, în toată vremea asta! Se zicea că străbunicu' meu avea secretele lui și că nu voia să spună de unde se trăgea... Însă, dacă pot să îndrăznesc, pastore, acum unde ni se înalță fumul, adică vreau să zic acum unde trăim noi ăștia, ai d'Urbervillilor?

— Nu mai trăiți nicăieri. V-ați stins... ca familie de nobili ai ținutului.

— Asta-i rău.

— Da... este ceea ce calpele cronici familiale numesc stingere pe linie bărbătească... adică v-ați degradat, ați decăzut.

— Bine, dar unde suntem îngropați?

— La Kingsbere-sub-Greenhill — acolo odihniți, rânduiri-rânduri, în cavourile voastre, cu efigiile voastre, sunteți o mulțime sub lespezile de marmură de Purbeck.

— Și unde să fie conacele și moșiile familiei noastre?

— Nu mai aveți nimic.

— Așa? Nici măcar un domeniu?

— Nici unul; cu toate că ați avut cândva cu duiumul, cum am spus, căci familia voastră a avut numeroase ramuri. Aici, în comitat, exista o reședință seniorială de-a voastră la Kingsbere, una la Sherton, una la Millpond, una la Lullstead și una la Wellbridge.

— Și, oare ne vom mai lua vreodată bunurile înapoi?

— Ah!... Asta n-aș putea să spun.

— Și ce ar fi cel mai bine să fac eu, domnule? întrebă Durbeyfield, după o scurtă pauză.

— Oh! nimic, nimic; poate doar să-ți chinui singur cugetul, gândindu-te la „cum au căzut viteji”¹. Lucrurile acestea pot fi de un oarecare interes pentru istoricul și genealogistul ținutului, dar nimic altceva. Sunt mai multe familii, printre cele ale sătenilor de prin părțile noastre, cel puțin la fel de ilustre. Bună seara!

— Dar, pastore Tringham, nu vrei să vii să bei o halbă de bere cu mine pe chestia asta? Au o bere la butoi destul de bunicică la *Picătura curată* — deși, ce-i drept, nu atât de bună ca la *Rolliver*.

— Nu, mulțumesc, nu în seara asta, Durbeyfield. Iar dumneata deja ai băut destul.

Și, cu acestea, pastorul își văzu mai departe de drum, punându-și întrebarea dacă a făcut bine dezvăluindu-i lui Durbeyfield acest neobișnuit fragment din ceea ce aflase în cercetările sale.

După ce îl pierdu din ochi pe pastor, Durbeyfield mai făcu vreo câțiva pași, cufundat în reverie, apoi se așeză în iarba de pe marginea drumului, punându-și coșul înaintea. Câteva minute mai târziu, pe drum apăru un tânăr, mergând în aceeași direcție

¹ Verset biblic din „Cântarea de jale a lui David pentru Saul și Ionatan” (2 *Samuel*, 1:19 și 27).

pe care o urmasa, la început, și Durbeyfield; acesta din urmă, cum îl văzu, îi făcu un semn cu mâna, iar flăcăul își iuți pasul, apropiindu-se.

— Băiete, ia coșul ăla de jos! Vreau să te duci undeva, cu o mică solie din partea mea.

Flăcăiandrul, subțire ca un țâr, se încruntă.

— Dar cine-oi fi tu, John Durbeyfield, ca să-mi poruncești și să-mi zici „băiete”? Îmi știi numele la fel de bine cum îl știi și eu pe-al tău!

— Zău? Ba nu știi nimic, că tocmai asta-i secretul!... Asta-i secretul! Acuma fă cum îți spun și du mesajul pe care ți-l încredințez... La urma urmei, Fred, cred că ție ți l-aș putea împărtăși. Secretul este că eu sunt de viță nobilă — numai ce-am descoperit acest lucru, chiar în după-amiaza asta, p.m.!

Și, făcând acest anunț, Durbeyfield, cum ședea el așa jos, se tolăni cu desfătare pe tăpșan, printre margarete.

Flăcăul rămase mut în fața lui Durbeyfield, măsurându-l cu privirea din cap până-n picioare.

— Sir John d'Urberville... Iată cine sunt! continuă omul, culcat. Asta, dacă și cavalerii or fi fost baroni... ceea ce au și fost. Stă scris în istorie totul despre mine. Cunoști vreun loc, băiete, pe nume Kingsbere-sub-Greenhill?

— Mda. Am fost o dată acolo, la târgul de la Greenhill.

— Ei bine, sub biserica aceluia oraș zac...

— Da' nu-i nici un oraș... în locul ăla, vreau să zic. Cel puțin nu era oraș când am fost eu acolo... era o așezare cât palma, s-o cuprinzi dintr-o privire...

— Lasă așezarea, băiete... nu despre asta vorbim noi acum. Sub biserica din parohia de acolo zac strămoșii mei... cu sutele... înveșmântați în zale și cu giuvaeruri... în sicrie ferecate cu plumb, cântărind tone și tone. Nu există alt om în tot comitatul South Wessex care să aibă în familie schelete mai multe și mai nobile decât mine!

— Zău?

— Acuma ia coșul de jos și du-te la Marlott, iar când ajungi la hanul *Picătura curată*, spune-le să-mi trimită neîntârziat un cal

și o trăsură, ca să mă ducă până acasă. Și în trăsură să pună o măsură de rom, într-o sticluță, și s-o treacă pe răboj, în socoteala mea. Iar după ce faci asta, duci coșul la mine acasă și îi spui neveste-mii să lase spălatul rufelor, că nu-i zor să termine, și să aștepte până am s-ajung eu acasă, fiindcă am vești să-i dau.

Cum flăcăul nu se clintea, afixând un aer neîncrezător, Durbeyfield își vârî mâna în buzunar și scoase un șiling, unul dintre puținii pe care îi avea la el.

— Ține, pentru osteneala ta, băiete!

Banul produse o schimbare în atitudinea băiatului.

— Prea bine, Sir John! Mulțumesc! Mai pot face ceva pentru Domnia Ta, Sir John?

— Să le spui, acasă la mine, că mi-ar plăcea să mănânc la cină... ei bine, niște friptură de miel, dacă au de unde să facă rost... iar dacă nu, atunci niște caltaboș, iar dacă nu se poate nici asta... fie! merge și o tochitură.

— S-a făcut, Sir John!

Băiatul luă coșul și, pe când se pregătea să plece, se auzi muzica unei fanfare venind dinspre sat.

— Ce-i asta? întrebă Durbeyfield. N-o fi în cinstea mea?

— Sunt femeile de la procesiunea de binefacere, Sir John. Și fiica dumitale este printre ele.

— Așa-i!... Chiar uitasem de asta, prins cu gândul la treburi mult mai importante. Ei, dar tocește-ți pingecele până la Marlott, te rog, și comandă trăsura aia, iar eu poate dau o raită, să inspectez procesiunea.

Flăcăul plecă, iar Durbeyfield rămase în așteptare, lungit în iarbă, printre margarete, în asfințitul soarelui. Multă vreme nu mai trecu nimeni pe drum, iar slabele acorduri ale fanfarei aveau să fie singurele sunete omenești care se auzeau în căușul dealurilor întunecate.

II

SATUL MARLOTT SE ASCUNDE printre dealurile dinspre nord-est care mărginesc frumoasa Vale Blakemore sau Blackmoor, despre

care am pomenit mai sus — un ținut izolat, împresurat de dealuri, în general încă nevizitat nici de turiști, nici de pictori peisagiști, deși se află la numai o oră depărtare de Londra.

Cel mai bine este să privești valea de pe culmile dealurilor care o înconjoară — mai puțin, poate, în timpul secetelor de vară. O excursie pe jos, fără călăuză, pe drumeagurile înguste, întortocheate și noroioase și prin văgăunile de pe-aici, pe vreme rea, ți-ar cam putea crea neplăceri.

Acest petic de pământ mănos și adăpostit, în care ogoarele nu sunt niciodată pârjolite de soare și izvoarele nu seacă niciodată, este străjuit la miazăzi de abruptele creste de calcar ale dealurilor numite Hambledon Hill, Bulbarrow, Nettlecombe-Tout, Dogbury, High-Stoy și Bubb-Down. Călătorul care vine dinspre coastă, după ce ostenește mergând spre miazănoapte vreo douăzeci de mile, pe dealuri calcaroase și prin lanuri de porumb, când ajunge pe buza unei pante, descoperă cu surpriză și încântare plăcerea de a cuprinde cu privirea, desfășurat ca o hartă la picioarele sale, un ținut cu totul deosebit de cel pe care l-a străbătut până acolo. În spatele său sunt dealurile, iar în față razele soarelui luminează niște pajiști atât de largi, încât îi dau priveliștii un aer de nemărginire. Drumurile sunt albe, gardurile vii sunt joase și mustind de sevă, văzduhul este transparent. Aici, în vale, lumea pare să fie construită la o scară mai mică și toate par mai delicate; câmpurile sunt mai curând poienițe, atât de mici încât, de la această înălțime, șirurile de garduri vii ce le înconjoară apar privirii ca o plasă, cu fire de un verde întunecat, întinsă peste verdele mai palid al ierbii. Atmosfera de jos, din vale, pare toropită și atât de îmbibată de azuriul cerului, încât ceea ce pictorii numesc plan mijlociu are aceeași nuanță, în vreme ce orizontul de dincolo de el este de cel mai adânc albastru ultramarin. Ogoare cultivate sunt puține și înguste; doar cu mici excepții, priveliștea este o masă întinsă și bogată de iarbă și copaci, îmbrăcând dealurile mai scunde și coborând în văile mai mici pe care le cuprinde cea adâncă. Astfel se înfățișează Valea Blackmoor.

Comitatul acesta prezintă un interes istoric tot atât de mare cât și cel topografic. Valea a fost cunoscută, în timpurile străvechi, sub numele de Pădurea Cerbului Alb, după o ciudată legendă din timpul domniei regelui Henric al III-lea, care povestește cum un anume Thomas de la Lynd a ucis un minunat cerb alb, pe care regele îl prinsese mai întâi, dar îl cruțase, iar Thomas este silit să plătească din greu pentru fapta lui. În zilele acelea, și până nu de mult, ținutul era unul împădurit. Chiar și acum se mai pot vedea urmele înfățișării sale de odinioară, în dumbrăvile cu stejari seculari, în brâurile de arbori de pe costișe și în trunchiurile scorburoase ale copacilor care mai umbresc numeroasele pășuni ale văii.

Pădurile s-au dus, însă câteva obiceiuri vechi, născute la umbra lor, încă au rămas, deși majoritatea s-au păstrat doar într-o formă metamorfozată sau mascată. Așa s-a întâmplat, de pildă, cu dansul din ziua de 1 Mai, pe care îl vom întâlni, în după-amiaza despre care vorbim, în chip de alai de petrecere sau de „procesiune”, cum i se zicea pe-aici.

Era un eveniment important pentru tinerii locuitori din Marlott, deși semnificația sa originală le scăpa participanților la ceremonie. Specificul său consta mai puțin în menținerea obiceiului străvechi de a merge în procesiune și apoi de a dansa de fiecare dată cu prilejul acestei zilei, cât mai ales în faptul că la procesiune luau parte exclusiv femei. În rândurile bărbaților nu mai aveau loc astfel de serbări sau erau, oricum, mai puțin demne de remarcat, iar, fie din pricina sfielii înnăscute a sexului slab, fie din pricina atitudinii ironice din partea bărbaților din familiile lor, aceste câteva ritualuri de adunare a femeilor, câte se mai păstraseră prin partea locului (în caz că mai existau vreunele și prin alte părți), pierduseră mult din strălucirea și popularitatea de odinioară. Numai femeile din Marlott continuaseră să întrețină cultul Cerealiei¹ locale. Obiceiul dăinuise de-a lungul secolelor — dacă nu ca o ceremonie binefăcătoare, cel puțin ca un soi de serbare consacrată femeilor — și încă mai dănuia.

¹ Sărbătoare romană în cinstea lui Ceres, zeița grânelor și a fertilității.